

FÖRSVARSMAKTENS MILJÖREDOVISNING 2019

FÖRSVARSMAKTEN

INNEHÅLL

Foto: J Hampus Hagstedt/Försvarmakten

1 INTRODUKTION & BAKGRUND

S03 SÅ UTVECKLAS MILJÖHÄNSYEN I FÖRSVARSMAKTEN

S04 FN:S MÅL STÖTTAR VERKSAMHETEN

S05 LEDARE: VÄGEN MOT ETT HÅLLBART FÖRSVAR

S06 HÅLLBARHET STÅR HÖGT PÅ AGENDAN

2 MILJÖORGANISATIONEN

S07 FÖRSVARSMAKTEN PRIORITERAR VÅR MILJÖ

S08 KONSTANT DIALOG KRING KLIMATET

S9 EFFEKTIVARE ANVÄNDNING AV ENERGI

S10 HÅLLBARHET GENOM HELA LIVSCYKELN

S11 AVFALL TILL ÅTERVINNING

S12 PFAS – EN TUFF SAMHÄLLSUTMANING

3 ÖVNINGAR

S14 HELA SVERIGES FÖRSVARSMAKT

S15 ÖVNING GER FÄRDIGHET

S16 VÅRELD19: MILJÖHÄNSYN MITT I VÅRELDEN

S19 SWENEX19: ANPASSNING EFTER OMGIVNINGEN

S21 FLYGVAPENÖVNING 2019: SAMARBETE ÖVER GRÄNSERNA

S24 AVVECKLING & UTVECKLING

4 SAMARBETE

S26 SAMARBETE ÖVER GRÄNSERNA

S28 30 ÅR AV MILJÖARBETE

S29 SLUTORD

Produktion Make Your Mark i samarbete med Försvarmaktens Hållbarhetssektion
Omslagsbild Johnér

SÅ UTVECKLAS MILJÖHÄNSYNNEN I FÖRSVARSMAKTEN

Försvarsmakten ger årligen ut en miljöredovisning. Syftet är att ge läsaren förståelse och kunskap om hur Försvarsmakten tagit miljöhänsyn i verksamheten, hur vi på ett systematiskt sätt arbetat med miljöfrågor och hur målen inom miljöområdet har utvecklats under året som gått.

Redovisningen omfattar hela myndigheten och representerar den nationella verksamheten inom Försvarsmakten. Försvarsmaktens Hållbarhetssektion ansvarar för miljöredovisningen.

FN:S MÅL STÖTTAR VERKSAMHETEN

FÖRSVARSMAKTEN SKA I ENLIGHET med Sveriges åtaganden och med hög ambition bidra till att FN:s globala mål för hållbar utveckling uppnås. Utifrån den verksamhet som har bedrivits bidrar Försvarsmakten framförallt till målen;

- 6. Rent vatten och sanitet
- 7. Hållbar energi
- 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- 12. Hållbar konsumtion och produktion
- 13. Bekämpa klimatförändringarna
- 14. Hav och marina resurser
- 15. Ekosystem och biologisk mångfald
- 16. Fredliga och inkluderande samhällen
- 17. Genomförande och partnerskap

Utöver dessa påverkar Försvarsmakten även målen;

- 4. God utbildning för alla
- 5. Jämställdhet
- 10. Minskad ojämlikhet

Läs mer om de specifika målen på globalamalen.se

VÄGEN MOT ETT HÅLLBART FÖRSVAR

PETER SANDWALL
Försvarmaktens generaldirektör

FÖRSVARMAKTEN HAR LÄMNAT 2019 bakom sig, och vi kan konstatera att försvarsfrågorna har fått ökad uppmärksamhet, inte minst inom miljö- och hållbarhetsområdet. Omorganisationen som gick av stapeln i början av året har landat väl, det görs tydligt då vi ser ett ökat samspel både inom Försvarmakten, men även med de andra myndigheterna inom försvarssektorn. Överbefälhavaren har utökat de strategiska effekterna (Trovärdighet, Tröskeffekt, Tillgänglighet, Tillsammans) med ett femte T – Tillväxt. Detta ligger väl i linje med de behov Försvarmakten har för att möta varje hot och klara varje utmaning. Inom ramen för tillväxt ser vi ett ökat fokus på arbetet kring miljö- och hållbarhetsfrågor. Det är bra och det är nödvändigt för att bygga ett försvar som står sig i tid och rum.

Miljö- och hållbarhetsarbetet inom Försvarmakten är förutsättningsskapande för verksamheten och de utmaningar som ligger framför oss. Under det gångna året har ett samarbete med Research Institute of Sweden (RISE) inletts med syfte att öka takten för att hitta hållbara metoder för att hantera PFAS-föreningar. Arbetet kring klimatneutralitet och klimatanpassning har fortlöpt genom klimat- och sårbarhetsanalyser. Detta är bara några av de projekt som drivs inom verksamheten för att säkerställa en relevant Försvarmakt som kan stå emot påfrestningar.

Redovisningen som följer åskådliggör hur Försvarmakten arbetar med miljö inom organisationen, däribland hur vi tar hänsyn till de betydande miljöaspekterna. De skildringar som görs är ett urval av ett större arbete som fortlöper in i nästa försvarsperiod. Försvarmakten värnar om morgondagen och det arv vi lämnar bakom oss - tillsammans bygger vi framtidens försvar.

HÅLLBARHET STÅR HÖGT PÅ AGENDAN

Hur kan hållbarhetsarbete integreras i Försvarmaktens uppdrag att försvara Sveriges gränser? Svaret är vägledande miljöpolicy och ett omfattande miljöledningssystem.

FÖRSVARMAKTENS HUVUDUPPDRAG är att försvara Sverige, landets intressen, samt vår frihet och rätt att leva som vi själva väljer. För att kunna realisera uppdraget genomförs övningar och insatser dygnet runt, året om, på marken, i luften och till sjöss. Övningsverksamheten syftar till att upprätthålla Försvarmaktens förmåga att fullfölja sitt uppdrag medan insatser handlar om att trygga säkerheten nationellt och internationellt. Försvarmakten använder de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, samt de nationella miljökvalitetsmålen som vägledning för det interna hållbarhetsarbetet. Utifrån dessa mål, samt de lagar och förordningar som Försvarmakten har att följa, har interna mål tagits fram.

Försvarmaktens miljöpolicy är ett antal principer formulerade som åtaganden, där Överbefälhavaren anger Försvarmaktens avsikter att stödja och förbättra verksamhetens miljöprestanda. Policyn återspeglar Försvarmaktens prioriterade områden inom miljö.

Försvarmaktens miljöledningssystem (FM MLS) är ett internt regelverk som syftar till att leda verksamheten i hur den ska hantera miljöfrågor och minska myndighetens miljöpåverkan. Miljöledningssystemet styr de områden som är gemensamma för hela myndigheten för att effektivisera och ständigt utveckla och förbättra arbetssättet. Det är av vikt att miljöarbetet är en naturlig och integrerad del i Försvarmaktens arbetssätt, på alla nivåer och i alla berörda styrningar. Försvarmaktens huvuduppgift ska alltid vara i fokus och miljöledningssystemet ska skapa förutsättningar för att lösa huvuduppgiften.

VISSTE DU ATT...

Försvarmakten 2001 fick i uppdrag att införa ett miljöledningssystem som uppfyller kraven i den internationella standarden för miljöledning, ISO 14001, och redovisa sitt miljöarbete i enlighet med EU:s miljöstyrning, EMAS.

FÖRSVARSMAKTEN

PRIORITERAR

VÅR MILJÖ

Nästan 70 personer arbetar med miljöfrågor inom Försvarsmakten. Ett bevis för hur högt frågorna värderas inom organisationen.

HÖGKVARTERET

Hållbarhetsfrågorna står högt upp på agendan i Försvarsmakten, vilket märks på det fokus frågorna har i Försvarsmaktens ledning. Inom Försvarsmakten arbetar upp emot 70 personer med miljöfrågor som huvud eller tillikauppgift. På Högkvarterets ledningsstab finns Hållbarhetssektionen som ansvarar för att inrikta, utveckla och strategiskt leda hållbarhetsarbetet inom Försvarsmakten, samt det internationella försvarsmiljösamarbetet. Inom ledningsstaben finns även jurister med miljökompetens som bistår Hållbarhetssektionens arbete.

I produktionsledningen samordnas miljöarbetet som bedrivs vid produktionen av förbanden, det vill säga för att skapa, utveckla och upprätthålla den förmåga som behövs för att kunna genomföra en insats med ett förband. Till det tillkommer infrastruktur, ledningssystem och materiel. Produktionsledningen bistår även samordningen kring miljöansvar för organisationsenheterna.

FÖRSVARSGRENARNA

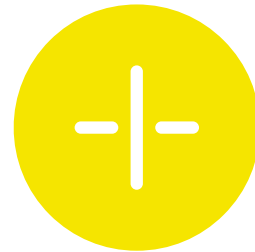
De olika försvarsgrenarna Armé, Marin och Flyg har genom sina staber ett samordnat miljöansvar för "sina" organisationsenheter.

ORGANISATIONSENHETERNA

Organisationsenheter utgörs av förband, skolor och centra. Vid dessa finns det en eller flera miljöhandläggare som stödjer verksamheten i miljöfrågor. Vid ett fåtal organisationsenheter, de som inte har någon större direkt miljöpåverkan, "köps" tjänsten av en annan organisationsenhet.

MILJÖPRÖVNINGSENHETEN

En viktig funktion i miljöarbetet har Försvarsmaktens Miljöprövningsenhet (MPE) som är en försvarsmaktsgemensam resurs som har till uppgift att projektleda tillståndsprövningar, miljöutredningar, provtidsutredningar, flygbullerisolering och åtgärder avseende förorenade områden inom Sverige och utomlands. MPE hanterar även Försvarsmaktens register över potentiellt förorenade områden.

FÖRSVARSEKTORENS ORGANISATION

Försvarssektorn består av sex myndigheter;

- Försvarsmakten,
- Försvarets Materielverk,
- Försvarets Radioanstalt
- Totalförsvarets Forskningsinstitut.
- Fortifikationsverket
- Försvarshögskolan.

Myndigheterna samverkar för att utveckla och hitta lösningar för att minska försvarssektorns miljöpåverkan.

FÖRSVARINSPEKTÖREN FÖR HÄLSA OCH MILJÖ (FIHM)

FIHM är Försvarsmaktens tillsynsmyndighet när det gäller att följa lagar och andra föreskrifter för bland annat miljö- och hälsoskydd, livsmedelssäkerhet, djurskydd, djurhälsovård, djursjukvård, hälso- och sjukvård samt smittskydd.

FIHM utses av regeringen och är helt oberoende av Försvarsmakten.

Varje år genomförs omkring tio inspektioner och drygt 400 tillsyns- och kontrollbesök på garnisoner, förband, anläggningar och övningar av FIHM.

KONSTANT DIALOG KRING KLIMATET

2019 har inneburit ytterligare arbete för att både anpassa Försvarsmakten till ett förändrat klimat, och med att undersöka möjligheter att minska påverkan på klimatet.

FÖRSVARSMAKTEN HAR UNDER 2019 ytterligare intensifierat sitt arbete med anpassning till ett förändrat klimat, och med att undersöka möjligheter att minska påverkan på klimatet.

Ett nytt mål har också formulerats: Försvarsmakten ska vid behov vidta klimatanpassningsåtgärder för att säkerställa bibehållen operativ förmåga. En handlingsplan för klimatanpassningsarbetet 2020-2025 redovisar hur arbetet ska bedrivas, och vilka åtgärder som är planerade för att minska risker relaterade till ett förändrat klimat. Dessa utgår från en samlad klimat- och sårbarhetsanalys av Försvarsmaktens verksamhet där förbandens arbete under 2019 har varit ett mycket viktigt bidrag. En analys av lagar och förordningar har kompletterat arbetet.

MYNDIGHETSNÄTVERKET FÖR KLIMATANPASSNING

Under året har en konstant dialog förts med Fortifikationsverket kring klimatanpassningsfrågor. Försvarsmakten deltar dessutom i myndighetsnätverket för klimatanpassning. Under året genomfördes en workshop med övriga totalförsvaret där frågor om klimatanpassning och högsta beredskap diskuterades.

KLIMATNEUTRALT ÅR 2045

Förutsättningarna för Försvarsmakten att bli klimatneutralt till år 2045 undersöks i en studie som under 2019 fokuserat på möjligheter och begränsningar för markfordon inom armén att nyttja alternativa drivmedel istället för diesel. Det arbetet sker gemensamt med Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets materielverk.

EFFEKTIVARE ANVÄNDNING AV ENERGI

Försvarmaktens huvudsakliga energianvändning finns i fastighetsbeståndet, men det behövs åtgärder på flera områden för att nå energimålet.

FÖRSVARSMAKTENS FASTIGHETSRELATERADE energianvändning uppgår till ungefär en tredjedel av den totala energianvändningen. Försvarmaktens energimål syftar till att effektivisera energianvändningen i fastighetsbeståndet med 20 procent fram till 2020 (basår 2011).

Den största energianvändningen finns i det fastighetsbestånd som hyrs ut av Fortifikationsverket, antingen via det egna förvaltade beståndet eller genom införläningar som Fortifikationsverket gör från andra fastighetsägare. Under året har samverkan mellan Fortifikationsverket och Försvarmakten skett genom aktiviteter såsom genomförda lokala energikartläggningar. Dessa har genomförts med ett för Försvarmakten anpassat verktyg som stöd för att identifiera energibesparing och effektivisering. Verktöget är framtaget med stöd av Fortifikationsverket och Europeiska försvarsbyrån (EDA).

En annan aktivitet för att nå energimålet är att utbilda och öka den interna kompetensen kring energieffektivisering. Detta genomförs bland annat genom att energiledare lär sig hur ett energiledningssystem (enligt ISO 50001) byggs upp, en utbildning som anordnas av EDA utifrån ett samarbete mellan europeiska länders försvarsmakter. Energiledarna har en viktig funktion i att stödja Försvarmaktens energiarbete.

Sverige har ett stort engagemang i det gemensamma utvecklingsarbetet och ligger långt fram när det gäller att skapa arbetssätt och metoder för en stark energiledning inom hela Försvarmakten.

Försvarssektorn har också genomfört en gemensam konferens där energifrågor relaterat till fastigheter diskuterades.

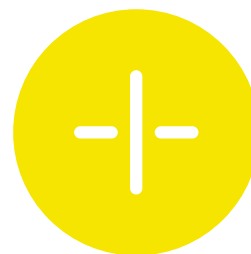

Foto Erik Thulin/Försvarmakten

HÅLLBARHET GENOM HELA LIVSCYKELN

Försvarmakten utvecklar sina krav när det gäller upphandlingar av såväl materiel som varor och tjänster.

ÅR 2018 BESLUTADE Försvarmakten om det nya målet "hållbar konsumtion" som fokuserar på att förbättra och utveckla upphandlingsverksamheten inom Försvarmakten. Målet innebär att aktivt ställa hållbarhetskrav och följa upp beställningar av försvarsmateriel, varor och tjänster. Fram till årsskiftet 2018/2019 hade Försvarets materielverk i uppdrag att genomföra upphandlingar av varor, tjänster och materiel åt Försvarmakten.

Från den första januari 2019 har samtliga uppdrag delvis övergått till Försvarmakten. I samverkan med Försvarets materielverk utvecklar nu Försvarmakten de hållbarhetskrav som ställs vid upphandlingar, både vid materiel

"Ambitionen är att upphandlingskraven ska gälla hela livscykeln."

samt vid varor och tjänster. Ambitionen är att upphandlingskraven för materielsystemen ska gälla hela livscykeln.

Enligt Försvarmaktens allmänna villkor ska leverantören vid genomförande av kontrakt följa tillämpliga lagar och förordningar inom miljöområdet. Detta innebär att miljökrav ställs i samband med upphandlingar, oaktat om de genomförs av Försvarmakten eller genom Försvarets materielverk på uppdrag av Försvarmakten. Miljökrav ställs särskilt inom områdena resursanvändning, energieffektivitet, förekomst av farliga kemiska ämnen samt till återvinningsbarheten. En framtida utmaning är att utveckla uppföljning av hållbarhetskraven ytterligare, bland annat med avseende på klimatanpassning.

Foto: Mats Nyström/Försvarmakten

AVFALL TILL ÅTERVINNING

Avfallshantering är ett av de miljöområden som Försvarsmakten har god möjlighet att påverka.

Foto Jimmy Croona/Försvarsmakten

AVFALLSMÅLET HANDLAR OM att öka de avfallsmängder som går till materialåtervinning. Detta är ett målområde som har en positiv utveckling då en hög andel avfall återvinns. Därför har Försvarsmakten under året påbörjat ett arbete med att utveckla uppföljningen av avfallsstatistiken för att kunna analysera vad för avfall som uppstår och var. Detta ska ge en bättre bild över uppkomsten av avfall för att identifiera förbättringar dels i hanteringen, men även att redan vid inköpet kunna ställa krav som leder till minskad uppkomst. Det avfall som kommer från materielsystemen kan vara svårt att påverka då avvecklingsavfall är baserat på avvecklingsbeslut från regeringen eller kalendertidsutgång.

Ett annat arbetsområde som inletts under året går ut på att få en överblick över alla avtal med Försvarsmaktens avfallsentreprenörer. Detta kommer att följas upp när nya upphandlingar inleds.

Vid årsskiftet 2018/2019 genomfördes en större omorganisation som även innebar förändrat ansvar avseende avfallstjänster. Avfallsansvaret decentraliserades till garnisonsansvariga organisationsenheter. Samordningsansvaret finns dock kvar på centralnivå.

Samtidigt som omorganisationen skedde även en verksamhetsövergång från Försvarets materielverk där verksamheter så som markverkstäder och centrallagret i Arboga, överfördes till Försvarsmakten. Detta är den enskilt största orsaken till de ökade avfallsmängderna under 2019.

PFAS – EN TUFF SAMHÄLLS- UTMANING

Föroreningar med PFAS fortsätter vara en svår nöt att knäcka. Därför arbetar Försvarsmakten med att hindra spridning av ämnet.

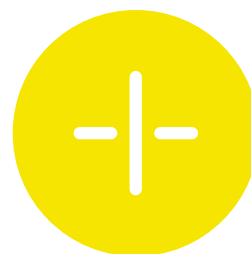
FÖRSVARSMAKTEN HAR ETT internt mål avseende förorenade områden som syftar till att genomföra preventiva insatser för att förhindra spridning av föroreningar till mark och vatten.

En av de stora utmaningarna när det gäller förorenade områden är så kallade PFAS-föroreningar. PFAS är ett samlingsnamn för perfluorerande ämnen och är en vanlig komponent i brandsläckskum på grund av ämnenas filmbildande egenskaper. PFAS är mycket svårnedbrutet och stannar därför länge i naturen. Rening och sanering av PFAS är en komplex utmaning. För närvarande saknas kommersiellt tillgänglig, hållbar och miljöeffektiv teknik för att till skäliga kostnader rena/sanera PFAS-förorenade områden. Idag finns metoder för rening av vatten med kolfilter, men det är en kostsam och icke hållbar process om den genomförs i större skala.

”Hanteringen av PFAS-föroreningar är ett aktuellt samhällsproblem.”

HANTERING

Hanteringen av PFAS-föroreningar är ett aktuellt och uppmärksammat samhällsproblem då de även används och har använts av civil räddningstjänst och också ingår i till exempel nonstickbeläggningar, vaxer och impregnerade kläder. Försvarsmakten har i dagsläget valt att inte substituera släckmedel innehållande PFAS-ämnen (tungskum av typ AFFF), eftersom de PFAS-fria släckvätskor som idag finns tillgängliga på marknaden inte uppfyller Försvarsmaktens ställda förmågekrav avseende släckkapacitet. Det krävs mycket korta insatstider för räddning av flygförare vid släckning av brinnande flygplan, i vissa fall med vapenlast m.m. Det pågår därför ett arbete för att hitta en ersättningsprodukt som både är fri från PFAS-ämnen och möter Försvarsmaktens förmågekrav. Flygvapnets övningsverksamhet är i dagsläget omgärdad av begräns-

NYTT RISE-PROJEKT

Försvarsmakten har tillsammans med försvarssektorn initierat ett samarbetsprojekt med Research Institutes of Sweden (RISE) avseende tekniskt och hållbara lösningar för substitution av PFAS-innehållande släckmedel, samt rening och om möjligt sanering av PFAS från mark och vatten.

Projektet kommer att erbjuda fysiska testbäddar för utvärdering av nya forskningsrön, metoder och teknik för rening. Såväl svenska som internationella deltagare kommer att engageras. Samarbetsprojektet kommer starta under 2020.

ningar avseende användning av släckskum, samt instruktioner om var man får öva med räddningsfordon och vatten som innehåller PFAS-ämnen med hänvisning till föroreningsrisken.

MILJÖSKULD

Vid Försvarmakten pågår ett arbete med att sammanställa myndighetens totala miljöskuld, delvis på grund av ett redovisningstekniskt krav som innebär att från och med årsredovisningen 2018 ska avsättningar för sanering av miljöskador redovisas på egen rad i balansräkningen. I redovisningen ingår inte kostnaden för PFAS, målområden på övnings- och skjutfält och oexploderad ammunition (OXA).

För att kunna åtgärda, hantera och reglera den miljöskuld som är relaterad till PFAS-föroreningar i mark samt i yt- och grundvatten pågår ett arbete inom försvarssektorn med att ta fram en handlingsplan. Handlingsplanen kommer att fastställas under 2020.

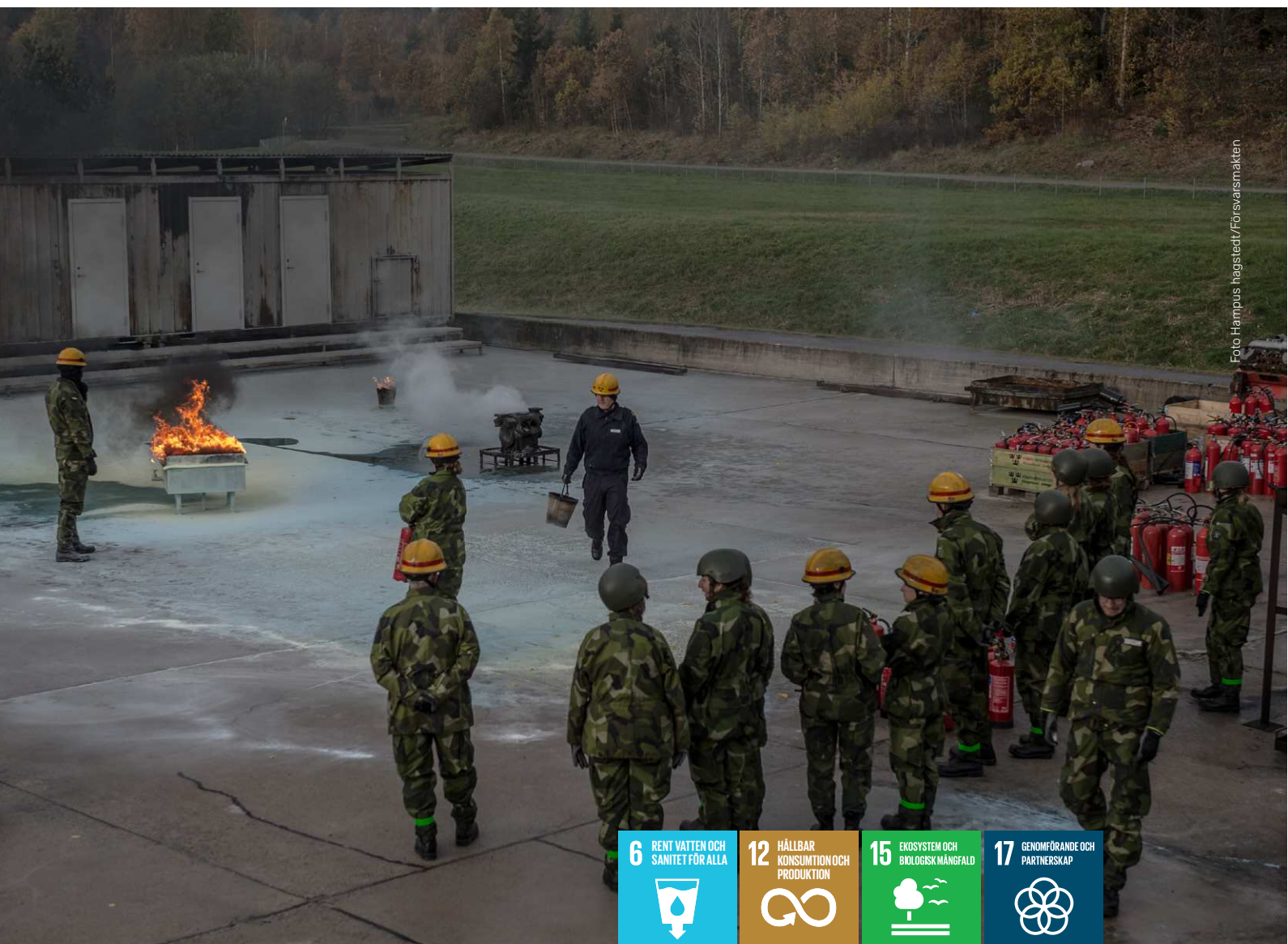

Foto Hampus Hagstedt/Försvarmakten

6 RENT VATTEN OCH SANITET FÖR ALLA

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

15 EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

17 GENOMFÖRANDE OCH PARTNERSKAP

HELA SVERIGES FÖRSVARSMAKT

1 STOCKHOLM

Högkvarteret
Försvarsmaktens HR Centrum
Militärhögskolan Karlberg
Försvarsmaktens logistik

2 BERGA

Amfibieregementet
Fjärde sjöstridsflottiljen

3 VÄLLINGE

Hemvärnets stridsskola

4 KUNGSÄNGEN

Livgardet

5 UPPSALA

Försvarsmaktens underrättelse-
och säkerhetscentrum
Luftstridsskolan

6 ENKÖPING

Ledningsregementet

7 ÖREBRO

Försvarsmaktens tele- och
informationssystemförband

8 VISBY

Gotlands regemente

9 LINKÖPING

Försvarsmaktens helikopterflottilj

10 KARLSBORG

Livregementets husarer

11 SKÖVDE

Skaraborgs regemente
Trängregementet
Markstridsskolan

12 EKSJÖ

Göta ingenjörregemente
Totalförsvarets ammunitions-
och miniröjningscentrum

13 SÄTENÄS

Skaraborgs flygflottilj

21

20

19

14 GÖTEBORG

Försvarsmedicincentrum

15 KARLSKRONA

Marinbasen
Tredje sjöstridsflottiljen
Första ubåtsflottiljen
Sjöstridsskolan

16 RONNEBY

Blekinge flygflottilj

17 HALMSTAD

Luftvärnsregementet
Militärhögskolan Halmstad
Försvarsmaktens tekniska skola

18 REVINGEHED

Södra skånska regementet

19 UMEÅ

Totalförsvarets skyddscentrum

20 LULEÅ

Norrbottnens flygflottilj

21 BODEN

Norrbottnens regemente
Artilleriregementet

ÖVNING GER FÄRDIGHET

Övningar och insatser är de av Försvarsmaktens verksamheter som påverkar miljön mest. Därför har myndigheten utvecklat en särskild process för att ta miljöhänsyn vid de tillfällen då man behöver öva.

IDAG SER VI en omvärldsutveckling som ställer högre krav på Försvarsmakten för att kunna skydda och försvara Sverige. För att kunna realisera uppdraget som givits behöver organisationen utvecklas och öva mer.

Den verksamhet inom Försvarsmakten som påverkar miljön mest är övningsverksamheten. Det gäller bland annat markslitage, drivmedelsanvändning, utsläpp till luft, vattenförbrukning och bullerpåverkan. Myndigheten har därför en process för att ta miljöhänsyn vid övningar och insatser – från planering och genomförande till efterarbete och erfarenhetsanalys.

Miljömålet innebär att det vid övning ska finnas ett miljöannex som beskriver hur miljöhänsyn ska tas under övningen, bland annat genom att upprätta restriktionsområden och hantering av spill från drivmedel och kemikalier.

Arbetet med att ta fram miljöannex har bidragit till att Försvarsmakten

”Framtidens försvar utvecklas här och nu.”

i ett tidigare skede, redan vid planeringen av övning exempelvis kunnat identifiera olämpliga övningsområden och välja en lämpligare plats för att öva den avsedda förmågan. Detta gör att kostnader för sanering och markskador minskar och att goda relationer med markägare säkerställs.

MILJÖHÄNSYN MITT I VÅRELDEN

Arméns övning Våreld19 genomfördes på försommaren 2019 i Västergötland. Spill av drivmedel, buller, markskador och djur i parningstider var de stora utmaningarna, enligt miljöhandläggaren Johannes Ljunggren.

I MAJ DUNDRADE det i Västergötland. Då genomfördes nämligen arméövningen Våreld i området, till stora delar på Försvarsmaktens skjut- och övningsfält i Skövde, men även fälten i Karlsborg, Remmene och Skillingaryd användes.

För så stora övningar måste Försvarsmaktens egna anläggningar kompletteras med inlånad civil mark för att bland annat få plats med soldaternas förläggningar.

– Det kan vara såväl privatpersoner, företag och kommuner, berättar Johannes Ljunggren, miljöhandläggare på Skaraborgs regemente P4 i Skövde. Efter kontakt ser vi till att det finns överenskommelser för alla aktuella områden. I den här perioden gäller det också, ur miljöperspek-

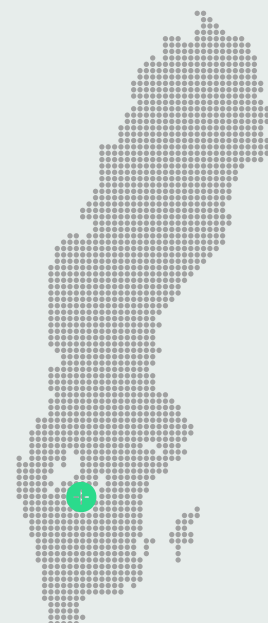

Foto: Anna Norén/Försvarsmakten

VÅRELD19

DATUM: 13-23/3 2019

ANTAL DELTAGARE: 3 000

FORDON: Helikoptrar, bandvagnar, pansar-
terrängbilar, lastbilar,
tungdragare, terrängbi-
lar, personbilar, strids-
vagnar, stridsfordon

DELTAGANDE FÖRBAND:
P4, P7, Ing 2, LedR, K3,
TrängR, FöMedC, LG,
A9, FMTS, Hkpfltj, MSS

tiv, att se över vilka förutsättningar som finns – vilka känsliga vattendrag, naturskydd eller annan störningskänslig verksamhet existerar? Vilka risker finns det med dem i förhållande till övningen?

BULLER OCH SPILL ÄR PROBLEMOMRÅDEN

Utifrån de deltagande förbandens övningsmål sätter övningsledningen ihop ett scenario för övningen, som påverkar vilken terräng som kan behövas. Johannes fanns med under både planeringen av övningen och själva övningen och pekar ut ett par problemområden när det kommer till miljöhänsyn. Ett är hanteringen av drivmedel: under en övning med

”Vi ser till att det inte finns skräp eller markskador på området eller områdena.”

en del förflyttningar uppstår risker när fordon ska tankas och det gäller att se till att det finns tankningsplatser som inte är känsliga för spill. Skulle olyckan ändå vara framme grävs den nedspillda jorden upp och tas om hand.

Något annat man tar hänsyn till är buller, både under planeringsstadiet och själva övningen.

– Under Våreld19 var det många helikoptrar inblandade i övningen, säger Johannes. Då är det viktigt att undersöka var de kan flyga och var de kan flyga lågt för att inte störa bullerkänsliga områden, till exempel där det rör sig boskapsdjur.

TUNGA FORDON I RÖRELSE

När man tagit in all information tar man fram en karta där dels övningsplatserna, dels restriktionsområden, märkts ut. Alla som deltar använder kartan och under övningen följer man upp det grundarbete som gjorts under planeringsstadiet. Det görs också löpande kontroller av bland annat kemikalie-, drivmedels- och avfallshantering, dels av förbandens egna miljöhandläggare, dels av Försvarsinspektören för hälsa och miljö, som är Försvarsmaktens tillsynsmyndighet.

När Våreld avslutades i våras handlade efterarbetet mycket om att ta hand om de eventuella markskador som kan ha uppstått under förflyttningar eller under inkvartering på civil mark.

– Vi ser till att det inte finns skräp eller markskador på området eller områdena. Det är tunga och stora fordon i rörelse och det kommer nästan alltid bli någon eller några mindre skador – någon råkar välta en brevlåda till exempel. Då gäller det att vi gör rätt för oss, både ekonomiskt och ur miljöhänsyn. Vi ersätter och återställer helt enkelt de skador som uppstått så att vi även i framtiden är välkomna tillbaka.

JOHANNES LJUNGGREN

Miljöhandläggare på Skaraborgs regemente P4 i Skövde.

Foto: Jimmy Croona/Försvarsmakten

ANPASSNING EFTER OMGIVNINGEN

När marinens övning Swenex19 genomfördes i Blekinge skärgård var det viktigt att hela tiden anpassa sig efter de unika förutsättningarna som finns i natur- och djurliv.

UNDER HÖSTEN genomfördes årets största marina övning i Östersjön utanför Blekinge. Swenex19 samlade drygt 2000 personer under nästan en månads tid.

Pia Kamm är miljösamordnare på Marinbasen i Karlskrona och har sett till att miljötanken genomsyrat hela processen: före, under och efter övningen.

– Ju tidigare man kan komma in i planeringen desto bättre, säger hon. I vårt fall utgår man från en planeringsgrupp, där det finns med en mark- och miljöperson i tidigt skede för att se över vilka styrningar och försiktighetsåtgärder som behöver tas i samband med övningen. Vi ser också över vilka provningar av miljötillstånd som kan bli aktuella. Det gäller att ha örat mot rälsen och justera utifrån övningens förutsättningar.

”Ju tidigare man kan komma in i planeringen desto bättre.”

HÖGRE KRAV MED TILLÄMPAD ÖVNING

Övningen var scenariostyrd, vilket innebär att många moment ska vara okända för de medverkande.

– Att Swenex19 var en tillämpad övning ställer ännu högre krav på att följa hur förbanden agerar. Allt är inte planerat i detalj, så det gäller att vara förberedd. Man måste ligga steget före, samla in information och förmedla och portionera ut den vid rätt tillfälle.

En av de stora miljöfrågorna för marinen i övningssituationer – kanske i ännu högre utsträckning än för armén och flygvapnet – är det känsliga djur- och naturlivet i Östersjön och dess skärgård.

– Undervattensbuller som uppstår vid undervattenssprängningar och minsökning är en av marinens miljöeffekter. Det gäller att planera alla delmoment nära den aktuella gruppen, för att på så sätt bestämma vilka områden vi vill använda och vilka potentiella problem som finns.

SWENEX19

DATUM: 12-24/3 2019

ANTAL DELTAGARE: 2000

FORDON: korvetter, minröjningsfartyg, stödfartyg, ubåt, stridsbåtar, skolbåtar, bevakningsbåtar, helikoptrar och stridsflygplan.

DELTAGANDE FÖRBAND: Marina förband, Hkpfltj, FöMedC, F17, Kustbevakningen.

Arter som sälar och tumlare är särskilt känsliga och därför har Försvarsmakten tagit fram en Marinbiologisk kalender, en sammanställning där man kan se månad för månad vilka djur som är aktiva i vilka områden.

– Informationen kan sedan matas in i nästa övningsplanering och visa vilka försiktighetsåtgärder som kan vidtas i ett tidigt stadium. Det här sättet att arbeta blir mer och mer aktuellt och det kommer nya råd och rön om hur olika djurarter påverkas hela tiden.

”Det kommer nya råd och rön om hur olika djurarter påverkas hela tiden.”

Ur ett miljöperspektiv kan Swenex 19 sammanfattas som en lyckad övning, enligt Pia.

– När rapporter och erfarenheter sammanställts hade endast ett par miljöavvikelser inträffat under övningens genomförande. Mark- och miljöpersonal hade arbetat tillsammans och lärt sig mycket och förhoppningsvis upplevde de övande förbanden att de fick bra stöd.

PIA KAMM

Miljösamordnare, Marinbasen i Karlskrona.

SAMARBETE ÖVER GRÄNSERNA

Det svenska flygvapnet samarbetade med sin finska motsvarighet under Flygvapenövning 2019 för att tillsammans hantera gemensamma miljöutmaningar.

Foto: Försvarsmakten

FLYGVAPENÖVNINGEN 2019 genomfördes under fem dagar i mars i luften omkring Försvarsmaktens allra nordligaste flottiljer och baser. Tanken var att träna under tuffa yttre förhållanden, med låga temperaturer och mycket snö.

Borka Medjed Hedlund är miljösamordnare på flygstaben i Uppsala, medverkade i arbetet med övningen, och menar att det finns unika förutsättningar i området att ta hänsyn till.

– Vi har en väl utvecklad rutin med de samebyar som berörs av övningen till exempel, berättar hon. De ser bland annat till att samla ihop sina renar på särskilda platser som sedan blir restriktionsområden för oss.

”Vi deltar ofta i deras övningar och de i våra. Finländarna är med aktivt i planeringen av övningen.”

DEN STORA MILJÖFRÅGAN

Hade inte den åtgärden tagits hade renarna lätt kunnat utsättas för det som är den stora miljöfrågan under flygövningar – buller. Övningarna skulle kunna leda till att djuren skingras och blir svåra att samla igen.

– För oss gäller det att vara överens med de omgivande markägarna och kommunen om var och när vi flyger, berättar Borka. Men det är nästan bara just själva flyget som skapar bullerproblem för oss, vi har inga tunga pansarfordon som skapar markbuller.

FLYGVAPEN- ÖVNING 2019

DATUM: 22-27/3 2019

ANTAL DELTAGARE: 2500

FORDON: Jaktflyg, helikoptrar, special- och transportflyg

DELAGANDE FÖRBAND:
F 17, F 21, F 7, Hkpflttj, LSS

PÅ ANDRA SIDAN GRÄNSEN

Inte bara det svenska flygvapnet medverkade i övningen – utan även det finska. Delar av flygningarna skedde på andra sidan gränsen och nationerna har ett mångårigt samarbete som fungerar väldigt tillfredsställande.

– Vi deltar ofta i deras övningar och de i våra. Finländarna är med aktivt i planeringen av övningen.

AVFALLSHANTERINGEN EN STOR UTMANING

Även om bullret är den enskilt största miljöfrågan för flygvapnets övningar så vill Borka också lyfta fram en annan, som genomsyrar hela Försvarmaktens miljöarbete.

– Avfallshanteringen på plats är en stor utmaning, säger hon. Inte det farliga avfallet, det tas om hand, utan det "vanliga" avfallet. I fält ska mycket sorteras och utrymmet att göra det på är begränsat. I år var det dessutom problem med informationen, där placeringen av återvinningsstationerna inte riktigt nått ut till alla inblandade. På många ställen fungerade avfallshanteringen bra, men på ett par andra brast det. När tillsyn av övningen genomfördes fick den ett nedslag på just avfallshanteringen, som inte hade fungerat fullt ut.

– Vi vet inte varför det brast i informationen, men det gjorde det, säger Borka. Instruktioner fanns och hade nått ut, men inte tillräckligt bra.

BORKA MEDJED HEDLUND

Miljösamordnare på flygstaben i Uppsala.

AVVECKLING & UTVECKLING

Efter drygt sju år på plats ska den svenska FN-styrkan i Mali nu avveckla sitt läger. Vad ska man tänka på när man avvecklar ett läger?

SEDAN JANUARI 2012 har konflikten i Mali mellan regeringsarmén och islamistiska utbrytargrupper resulterat i tusentals döda och att hundratusentals malier befinner sig på flykt. Redan på hösten samma år skickade FN en fredsbevarande styrka till den västafrikanska nationen och på våren efterföljande år installerades ett svenskt förband i Timbuktu i de östra delarna av Mali. Där har den varit fram till årsskiftet 2019/20, då avvecklingen av lägret har börjat genomföras.

Pia Sandström som till vardags är miljösamordnare på Arméstaben i Enköping har varit delaktig i att tillse att avvecklingen av Malilägrät Camp Nobel ska ha så liten miljöpåverkan som möjligt.

– I och med att miljö går in i så många olika delar har vi märkt hur viktigt det är att vara med tidigt i processen. När allt är igång sen så händer det saker, det går aldrig någonsin precis som man planerat. Då är utmaningen hur väl vi kan förbereda de som åker ned.

”Boende, mat, drivmedel, vatten, allt det där måste fortsätta funka.”

VARDAGEN MÅSTE FORTGÅ

Precis som vid avveckling är det viktigt att miljö- och hälsoskydd är tidigt involverat i planeringen av campen.

– Platsen för att bygga en camp är ofta anvisad, så även i detta fall när det gäller Camp Nobel, berättar Pia. Det gör att vissa omständigheter ur ett miljö- och hälsoskyddsperspektiv, inte alltid går att förebygga. I det här fallet visade analysen av de markprover som togs innan etablering, att marken var i gott skick. I mening att marken ej var olämplig utifrån tidigare kontaminering till exempel, vilket är positivt. Vid uppbyggnaden av en camp finns, i likhet med en avveckling, utmaningar vad gäller omgivande natur och klimat, tillgång på vatten, förläggning osv. samt vilka omedelbara skyddsåtgärder som krävs med tanke på insatsens karaktär.

En utmaning med avvecklingen är att den dagliga verksamheten ska fortgå samtidigt som mycket omkring monteras ned.

– Boende, mat, drivmedel, vatten, hygienbaracker, allt det där måste fortsätta funka, säger Sandström. Det är en utmanande del, sen är själva den handfasta avvecklingen en annan. Vissa nya risker kan till exempel uppstå eller förhöjas när man ändrar om i lägret, när allt inte är statio-

INSATS I MALI

DATUM: 13-23/3 2019

ANTAL DELTAGARE: 3000

FORDON: Helikoptrar, bandvagnar, pansarterrängbilar, lastbilar, tungdragare, terrängbilar, personbilar, stridsvagnar, stridsfordon

DELTAGANDE FÖRBAND: P4, P7, Ing 2, LedR, K3, TrängR, FöMedC, LG, A9, FMTS, Hkpfltj, MSS

nerat där det varit tidigare. Det kan till exempel handla om att man lyfter på en container, för att transportera bort dem, och det i sin tur gör att skadedjur som funnits under släpps ut och sprids, eller farliga ormar som kan ta sig in i lägret.

PLANERING PÅ DETALJNIVÅ

Vid sidan av hotet från striderna finns alltså också djurliv och natur som i stor utsträckning skiljer sig mot det nordiska. Dessutom finns också potentiella risker i den egna verksamheten, hantering av kemikalier till exempel.

Därför gäller det att planera ned på detaljnivå i vilken ordning man gör vad.

– Bara en sådan sak som diskussionen kring vatten – när är det egentligen läge att avbryta vårt vattenreningsverk? När är det mest lämpligt? Självklart så sent som möjligt, men när? Saker händer, saker förändras, och då måste de tas upp till diskussion igen.

Vad har ni lärt er?

– Vi har fortfarande mycket att lära oss. Det låter kanske klyschigt, men det är sant. Även om vi har olika nivåer i Försvarmakten, där jag både sitter på Arméstaben och ska stödja uppåt till de som planerar inför en insats och hjälpa förbandet nere på plats, så kan vi fortfarande jobba på den kommunikationen. Och det gör vi.

Att Camp Nobel är del av ett större FN-sammanhang har märkts av. Inte minst har det blivit tydligt hur noggrann den svenska avvecklingsprocessen faktiskt är.

”FN är ofta väldigt nöjda med vad vi gör.”

– När utsända från Högkvarteret pratade med FN om avvecklingen så var deras reaktion ”det går väl på en vecka?”. Så är det ju inte riktigt. Vi har fått förhandla fram en så lång period som möjligt och verkligen försökt dra ut på tiden så mycket det går. All personal som ingår i förbandet används i avvecklingen, utan att vi på något sätt får dra ned på det skydd som ska ges.

Samtidigt innebär de höga svenska kraven också en tydlig fördel för FN.

– Den positiva delen är att FN ofta är väldigt nöjda med vad vi gör. Vi ligger långt fram när det gäller till exempel IT och miljö, och det märks på de krav vi ställer på campen, men även om vi är en nation som kräver mycket så kommer vi också lämna campen i otroligt bra skick.

PIA SANDSTRÖM

Miljösamordnare på arméstaben i Enköping.

SAMARBETE ÖVER GRÄNSERNA

Våren 2019 stod Sverige som värd för miljö- och hållbarhetskongressen European Conference of Defence and the Environment.

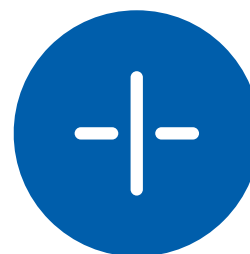
FÖRSVARSMAKTEN DELTAR aktivt i internationella försvarsmiljösamarbeten och under våren 2019 var Sverige värd för den internationella försvarsmiljökonferensen European Conference of Defence and the Environment.

Kongressen var den fjärde i ordningen och arrangerades under två dagar på Försvarshögskolan gemensamt av de sex försvarsmyndigheterna; Försvarsmakten, Försvarets materielverk (FMV), Försvarets radioanstalt (FRA), Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Fortifikationsverket (FORTV) och Försvarshögskolan (FHS). Kongressen stöddes av den informella expertgruppen DEFNET, som består av ledande miljö- och hållbarhetspersoner från Europas nationer, deras försvarsdepartement och deltagare från Nordic-Baltic Defence Estates.

Kongressen riktade sig framför allt till experter, beslutsfattare, försvarspersonal, forskare och andra nyckelpersoner inom området miljö och hållbarhet. ECDE besöktes av cirka 150 deltagare och 30 föreläsare från olika länder. Kongressen belyste bland annat hur försvarsverksamhet på olika sätt påverkar miljön och klimatet, till exempel genom militära övningar och operationer samt hantering av miljöfarliga material och ämnen.

Foto Johan Lundahl/Försvarsmakten

VISSTE DU ATT...

Som en del av sitt uppdrag (SFS 2007:1266, 5§) deltar Försvarsmakten i internationella försvarsmiljösamarbeten med bland annat EU, NATO, FN och trilateralt med USA och Finland

30 ÅR AV MILJÖARBETE

Hans-Björn Fischhaber är hållbarhetssektionens verkliga veteran. De senaste 30 åren har han avverkat åtta överbefälhavare och sett hur attityden till miljöfrågor förändrats både i samhället och inom Försvarmakten.

TRETTIO ÅR ÄR en lång tid i de flesta sammanhang, för att vara på en och samma arbetsplats är det närmast en evighet, inte minst numera när många byter jobb ofta. För att man i försvarssammanhang ska förstå just precis hur långt 30 år faktiskt är så kanske man ska använda miljöveteranen Hans-Björn Fischhabers egna ord.

– Jag har avverkat åtta stycken överbefälhavare.

Fortifikationsutbildade Hans-Björn arbetade inledningsvis med Försvarmakten fastigheter, men blev med tiden allt mer intresserad av miljöfrågor och gick en miljöutbildning i Östersund. En av alla dessa ÖB han arbetat under började samtidigt införliva miljöarbete i Försvarmaktens verksamhet på allvar.

”Skillnaden mellan miljöarbete nu och då är att det var mer okomplicerat och lätthanterligt då.”

– Jag tror fortfarande att Owe Wiktorin är den ÖB jag arbetat med som varit mest miljöengagerad. Under sin period (1994-2000) på ämbetet fick han ett brev från Naturskyddsföreningen som undrade varför inte Försvarmakten gjorde någonting för miljön när alla andra myndigheter gjorde det. Hans reaktion var att omedelbart starta upp miljöavdelningen. Så vi har faktiskt Naturskyddsföreningen att tacka för mycket.

MER OKOMPLICERAT MILJÖARBETE FÖRR

Under den omorganisation som genomfördes under 90-talet flyttades en del jobb i Stockholm ut i landet och Hans-Björn som inte ville lämna huvudstaden sökte sig 1999 därför till den nystartade miljöavdelningen. Sedan dess har han, med undantag för några år utomlands, arbetat oavbrutet där och kunnat se förändringen kring miljömedvetenhet på nära håll. Både i samhället i stort och, framför allt, inom Försvarmakten.

– Skillnaden mellan Försvarmaktens miljöarbete nu och då är att det var mycket mer okomplicerat och lätthanterligt då. Försvarmakten byggde anpassade skjutbanor som gav mindre spridning av bly till omgivningen. Det var frågor som man direkt kunde göra skillnad i och vårt

Foto: Alexander Fischhaber

HANS-BJÖRN FISCHHABER

Senior hållbarhetsstrateg vid Försvarmaktens högkvarter i Stockholm

arbete blev väldigt uppskattat just därför. Det är större utmaningar idag, som exempelvis PFAS. Det är svårare för gemene man att greppa vad vi gör då. Inte många vet att vi i samhället har PFAS i träningskläder och gypaskor och teflonpannor, de problem som fanns då var mer konkreta.

En annan fråga som var viktig i miljöavdelningens begynnelse var dumpningen av ammunition i hav och sjö.

– Vi hade papper på var ammunitionen hade dumpats, men länsstyrelsen ville, fullt förståeligt, ha full översyn kring dumpningarna, så vi gjorde en ganska omfattande inventering som överlämnades till länsstyrelserna.

HELA PROCESSEN HÄNGDE IHOP

Eftersom miljöarbetet runt millenieskiftet fortfarande var i en uppstart-period blev miljöavdelningens initiala effekt stor.

– Vi gör väldigt mycket mer idag, men det är svårare att mäta och se effekten av det på ett lika tydligt sätt. Framstegen blir kortare idag, eftersom den lågt hängande frukten är plockad. Det är de sista tio procenten som är svårast att få igenom.

Även med en positivt inställd ÖB under uppstarten så var det trögt att få upp intresset för miljöarbetet internt.

– Det var svårt för att det var helt nytt, berättar Hans-Björn. Men Owe Wiktorin var populär och förstod tidigt att Försvarsmakten måste ta sitt ansvar och göra något åt miljön. Det var under hans styre som vi införde miljövänliga skjutbanor som tar hand om allt bly som skjuts ut. Senare införde vi blyfri ammunition. Vi införde också kemikalierregister på förbanden, så man visste vilka miljöfarliga ämnen som användes.

– Då hängde hela processen ihop mer och vi hade hand om fysisk planering, miljöprovning och miljöarbetet. Nu är allt det utspritt på olika håll. Vi har en infrastrukturstavdelning 600 meter ifrån oss och en miljöprovningseenhet som sitter i Enköping. Den triangeln fungerar oftast väldigt bra, men det kräver att vi pratar ihop oss mycket tydligare om vilken linje vi ska följa när det gäller till exempel vindkraftparker, miljötillstånd eller vad det nu kan vara.

”Vi gör väldigt mycket mer idag, men det är svårare att mäta och se effekten av det på ett lika tydligt sätt.”

Foto: Beza Mahmood/Försvarsmakten

UTMANINGAR? MÖJLIGHETER!

NAZNOUSH HABASHIAN
Hållbarhetschef, Försvarsmakten

Naznoush Habashian ser tillbaka på ett år då Försvarsmaktens hållbarhetsarbete har tagit stora steg framåt. Utan att glömma det huvudsakliga uppdraget har man systematiserat och satsat för att uppnå både de egna och FN:s mål.

VAD VAR DEN STORA UTMANINGEN MED HÅLLBARHETSARBETET 2019?

– Jag skulle vilja säga att alla våra utmaningar är paradoxalt nog även våra största möjligheter. Kommunikation utifrån de givna förutsättningarna inom vår verksamhet kan vara en stor pedagogisk utmaning men också en enorm möjlighet. Att kommunicera våra framgångar och motgångar i miljöområdet utan att röja försvarssekretess är en spännande utmaning.

– Det gäller för oss att konsekvent och öppet visa hur vi systematiskt arbetar inom miljö och hållbarhetsområdet, att vi aktivt deltar i dialogerna för att skapa förtroende, respekt och förståelse för både vår myndighet och verksamhet men även för andra myndigheter och samhällsaktörer. Vi lever i ett demokratiskt land och det är de demokratiska besluten som fattas av regeringen och riksdagen som utgör grunden till myndigheternas uppgifter. Självklart kommer det alltid att finnas målkonflikter mellan olika intressen och prioriteringar, men vi är duktiga på att hantera detta fenomen genom att ständigt

”Hatten av för alla medarbetare som dagligen bidrar till ett mer hållbart försvar.”

ta stöd av myndighetens huvuduppgift ”att försvara Sverige, landets intressen, och vår frihet och rätt att leva som vi själva väljer”.

– Med avseende på vår kärnverksamhet så kanske vi aldrig blir världsbäst på att omhänderta hållbarhetens samtliga delar med ekonomi, miljö och sociala aspekter. Vissa aspekter bidrar vi till mer än andra. Men det är otroligt viktigt att vi som organisation arbetar intensivt för en hållbar utveckling och strävar mot att visa hänsyn och leda organisationen i en riktning som är förenlig med riksdagens och regeringens mål.

FINNS DET FRÅGOR SOM IDAG INTE ÄR SÅ STORA MEN SOM KOMMER BLI DET I FRAMTIDEN? VILKA? HUR KAN FÖRSVARSMAKTEN FÖRBEREDA SIG REDAN NU?

– Att tillväxa och samtidigt bidra till en hållbar utveckling är en utmaning som kräver engagemang och ett systematiskt arbetssätt. Klimatutmaningarna kommer vara fortsatt viktiga och i framtiden avgörande för verksamheten, likaså den biologiska mångfalden och sist men inte minst omställningen från linjär ekonomi till cirkulär ekonomi.

VILKEN ÄR DEN STÖRSTA FRAMGÅNGEN FÖR FÖRSVARSMAKTEN I SITT HÅLLBARHETSARBETE I ÅR?

– Sedan 2011 korar Sustainable Brand Index Sveriges mest hållbara varumärken varje år. I år rankades Försvarsmakten för första gången som ett av landets mest hållbara varumärken på plats 24 av totalt 381 myndigheter, organisationer och företag som bedömts utifrån FN:s globala mål för hållbar utveckling. Försvarsmakten har sedan januari 2018 intensifierat sitt arbete med hållbar utveckling. Hållbarhetsarbetet tar avstamp i lagar och förordningar som måste följas, de nationella miljökvalitetsmålen, men främst FN:s globala mål för en hållbar utveckling.

”Hållbarhetsarbetet är en naturlig och integrerad del i Försvarsmaktens arbetssätt.”

– Ett exempel på detta är mål 16, fredliga och inkluderande samhällen. Detta är vårt huvuduppdrag som vi arbetar med varje dag, året runt. Utifrån Försvarsmaktens huvuduppdrag har det tagits fram interna mål som myndigheten följer. Tydliga resurser har satts in för att uppnå dessa mål.

– Vi har systematiserat vårt arbete vilket har resulterat i att Försvarsmaktens arbete har förtydligats och synliggjorts både internt och externt i denna kontext. Det är otroligt roligt att Försvarsmakten nu uppmärksammas och det visar att vårt arbete med hållbar utveckling gör skillnad. Hatten av för alla medarbetare som dagligen bidrar till ett mer hållbart försvar.

– Hållbarhetsarbetet är en naturlig och integrerad del i Försvarsmaktens arbetssätt, på alla nivåer och i alla berörda styrningar. Huvuduppgiften ska alltid vara i fokus och hållbarhetsarbetet ska skapa förutsättningar för att bedriva huvuduppgiften.

